

A csermelyciprus (*Myricaria germanica*) új hazai előfordulása

SÜVEGES Kristóf^{1*}, MOLNÁR V. Attila¹ & KOSCSÓ János²

(1) Debreceni Egyetem TTK Növénytani Tanszék, H-4032, Debrecen, Egyetem tér 1.; *eska1994@gmail.com

(2) H-3529 Miskolc, Sályi István u. 16.

New occurrence of *Myricaria germanica* in a Hungarian gravel pit

Abstract – This paper reports the second Hungarian synanthropic occurrence of the rare *Myricaria germanica*. One flowering individual was found in a gravel pit near Hejőpapi (NE Hungary). The closest known population of the species is 60 km far from newly found locality. This occurrence indicates effectiveness of anemochory. It seems, that abandoned gravel pits may be potential habitats of this threatened shub species.

Keywords: anemochory, apophyte, long distance seed dispersal, Red List species, synanthropic habitat

Összefoglalás – A közlemény a Magyarországon igen ritka *Myricaria germanica* második olyan előfordulásáról számol be, amely ember által létrehozott termőhelyről ismert. A faj Hejőpapi mellől (Sajó-Hernád-sík), egy kavicsbányából került elő. A faj legközelebbi lelőhelye mintegy 60 kilométerre található, így az előfordulás a szél általi terjedés (anemochoria) hatékonyságát jelzi. Úgy tűnik a kavicsbányák megfelelő termőhelyet jelenthetnek e hazánkban veszélyeztetett cserjefajnak.

Kulcsszavak: anemochoria, apofiton, kavicsbánya, másodlagos termőhely, Sajó-Hernád-sík, Tamariskafélék, veszélyeztetett faj, védett faj

Bevezetés

A csermelyciprus (*Myricaria germanica* (L.) Desf.) eurázsiai elterjedésű (KORDA 2010), hazánkban kipusztulás által veszélyeztetett (KIRÁLY 2007) cserjefaj. Magyarországon védett növény, a természetvédelmi értéke 10 000 Ft. Jellegzetes élőhelyei a gyorsabb folyású, durva hordalékot szállító folyók és patakok kavicsos zátonyai és fövényei, elsősorban a montán és szubalpin régiókban (MOLNÁR V. 2003: 110.). Emiatt Magyarországon korábban sem volt gyakori, a Dráva, a Mura, a Rába és a Duna mentén (a Szigetközben) voltak ismert állományai (részletesen lásd KORDA 2010: 143–144.), amelyek egyetlen kicsiny Dráva menti populáció (FENYŐSI & HORVÁTH 1995) kivételével, a 20. század folyamán eltűntek. Bizonytalan, megerősíthető adatai vannak Tuzsér mellől és a „Bakony nyugati részé”-ről (vö: KORDA 2010: 143–144.).

A csermelyciprus felbukkanása másodlagos termőhelyeken nem példa nélkül való (vö. REHKLAU 2003, CSIKY in KORDA 2010: 146.), mégis sokkal ritkább esemény, mint a hasonló élőhelyigényű (elsődlegesen folyók és patakok kavicszátonyain, fövényein előforduló) és terjedési stratégiájú (anemochor), szintén védett vízparti deréce (*Chamaenerion dodonaei* (Vill.) Holub, syn.: *Epilobium dodonaei* Vill.) megjelenése. Utóbbi faj megtelepedésére kavics-, kő-, bauxit- és szénbányákban számos példa van hazánkban (GOMBOCZ 1906, BOROS 1954,

NÉMETH 1979, MATUS 1993, MATUS & BARINA 1998, KUN 1998, KIRÁLY & KIRÁLY 1998, KOVÁCS 1999, MOLNÁR V. *et al.* 2000, ILLYÉS & TÓTH 2006, BARINA 2008, VOJTKÓ 2008, MÉSZÁROS & SIMON 2009, VIRÓK *et al.* 2011) és külföldön (STÖCKLIN 1992, STÖCKLIN & FAVRE 1994, RANDELOVIĆ *et al.* 2016) egyaránt. A *Myricaria germanica* esetében viszont Magyarországon eddig egyetlen ilyen esetről volt tudomásunk: 2001-ben Virók Viktor találta Rudabányán, az egykori vasércbánya területén [7689.2] egy mélyedésben, nedves közettörmeléken 7 tövét (VIRÓK *et al.* 2004). Jelen közleményben a faj második hazai, ember által létrehozott (synanthrop) termőhelyen történt megtelepedéséről számolunk be.

Anyag és módszer

A csermelyciprus megtalálása egy 2016. június 26-án tett terepbejárás során történt. Az előfordulást fényképpel és a Debreceni Egyetem TTK Növényteni Tanszék Soó Rezső herbáriumában (DE) elhelyezett példánnyal dokumentáltuk. A növény közvetlen közeléből, négy pontból, 20–30 cm mélységből talajmintát gyűjtöttük, elemzését a Debreceni Egyetem Agrártudományi Központ Karcagi Kutatóintézet akkreditált laboratóriuma végezte. A közlemény KIRÁLY (2009) nevezékτανát követi.

Eredmények és értékelésük

Egy Hejőpapi község határába tartozó, működő kavicsbánya (N 47.90647° E 20.88167°, 96 m tszf., KEF: 8091.3) jelenleg művelés alól kivont felszínén a csermelyciprus egyetlen virágzó példányára bukkantunk, amelynek mintegy tucatnyi, 0,5–1,5 méter hosszúságú hajtása volt (1. ábra). A durva kavicsos, szerves anyagban igen szegény (0,4%), bázikus kémhatású (pH_{KCl} 7,7), alacsony (<0,02 m/m%) sótartalmú, felvehető tápanyagokban szegény (nitrogén <2,0 mg/kg, foszfor 80 mg/kg, kálium 25 mg/kg) talajú termőhelyen a következő fajokat jegyeztük még fel: *Apera spica-venti* (L.) P. Beauv., *Arenaria serpyllifolia* L., *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth, *Lepidium densiflorum* Schrad., *Linaria genistifolia* (L.) Mill., *Viola arvensis* Murray. A széllel terjedő magvakkal rendelkező, pionír fásszárúak közül továbbá a *Salix purpurea* L. és a *Populus ×euramericana* (Dode) Guinier magoncai és fiatal példányai telepedtek meg a termőhelyen. A megtalált példány 2016-ban történt magszórása esetleg elősegítheti a környéken újabb példányok megjelenését (Hejőpapi és Nyékládháza határában számos kavicsbánya is található), de a példány fennmaradása (és egy állomány kialakulásának lehetősége) teljes mértékben a termőhely művelésétől függ.

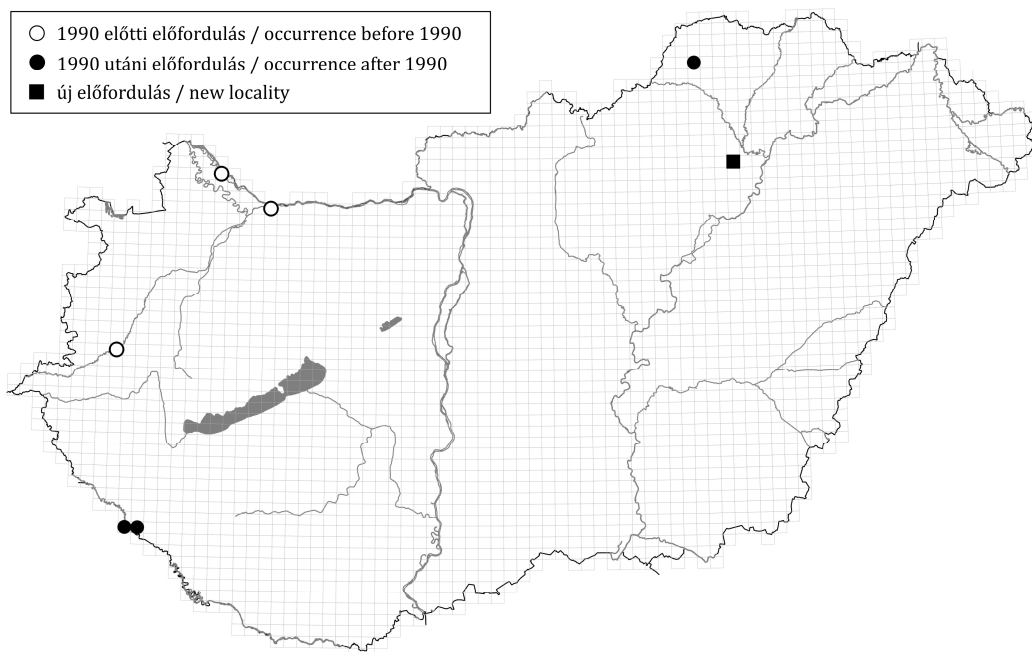
Ugyanakkor az előfordulás egyrészt jelzi a szél általi terjedés (anemochoria) hatékonyságát, hiszen a faj legközelebbi ismert lelőhelye (Rudabánya) légvonalban mintegy 60 km távolságra található (2. ábra), noha az sem kizárt, hogy a propagulum távolabbi

1. ábra. A csermelyciprus virágzó példánya Hejőpapi közelében, egy kavicsbányában

Fig. 1. Flowering individual of *Myricaria germanica* in a gravel pit near Hejőpapi (N Hungary)

(akár határainkon kívül eső) állományból érkezett. Másfelől az eset felhívja a figyelmet arra, hogy egyes kavicsbányák (mindaddig amíg vannak nyílt, be nem növényesedett felületek) megfelelő termőhelyet jelenthetnek e hazánkban igen ritka előfordulású, veszélyeztetett fajnak, hasonlóan a *Chamaenerion dodonaei*-hez és a fokozottan védett *Vicia biennis*-hez (vö. TAKÁCS *et al.* 2013).

2. ábra. A csermelyciprus előfordulásai Magyarországon (BARTHA *et al.* 2015 alapján, módosítva)
Fig. 2. Distribution of *Myricaria germanica* in Hungary (following BARTHA *et al.* 2015, modified)

Köszönetnyilvánítás

Köszönjük Krébesz Róbertnek a terepmunkában való részvételt, Takács Attilának a térkép elkészítésében való közreműködését, valamint Bartha Dénesnek és Virók Viktornak gyors és alapos lektori munkájukat. A munka az OTKA K108992 pályázat és a Magyar Köztársaság köztársasági ösztöndíjának támogatásával valósult meg.

Irodalom

- BARINA Z. (2008): Adatok a Dunántúli-középhegység és környéke flórájához. – *Flora Pannonica* 6: 3–23.
- BARTHA D., KIRÁLY G., SCHMIDT D., TIBORCZ V., BARINA Z., CSIKY J., JAKAB G., LESKU B., SCHMOTZER A., VIDÉKI R., VOJTKÓ A. & ZÓLYOMI Sz. (szerk.) (2015): *Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza. [Distribution atlas of vascular plants of Hungary.]* – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 329 pp.
- BOROS Á. (1954): Florisztikai közlemények IV. – *Botanikai Közlemények* 45: 247–250.
- FENYÓSI L. & HORVÁTH Z. (1995): A csermelyciprusról. – *Erdészeti Lapok* 130: 350.
- GOMBOCZ E. (1906): Sopron vármegye növényföldrajza és flórája. – *Mathematikai és Természettudományi Közlemények* 28: 401–577.
- ILLYÉS Z. & TÓTH E. (2006): Új őszi füzértkeres (*Spiranthes spiralis* (L.) Chevall) előfordulás a Velencei-hegységben. – *Kitaibelia* 10[2005]: 200.

- KIRÁLY G. (szerk.) (2007): *Vörös Lista. A magyarországi edényes flóra veszélyeztetett fajai.* [Red list of the vascular flora of Hungary.] – Saját kiadás, Sopron, 73 pp.
- KIRÁLY G. (szerk.) (2009): *Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok.* – Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvafő, 616 pp.
- KIRÁLY G. & KIRÁLY A. (1998): Adatok Magyarország flórájának és vegetációjának ismeretéhez. – *Kitaibelia* 3: 113–119.
- KORDA M. (2010): Csermelyciprus – *Myricaria germanica* (L.) Desv. In: BARTHA D. (szerk.): *Magyarország ritka fa- és cserjefajai II.* – *Tilia* 15: 139–148.
- KOVÁCS J. A. (1999): Adatok a Déli-Bakony flórájának ismeretéhez 1. – *Kanitzia* 7: 117–128.
- KUN A. (1998): Sziklai növénytársulások az Érd-Tétényi-fennsíkon. – *Kitaibelia* 3: 65–70.
- MATUS G. & BARINA Z. (1998): Néhány újabb adat a Gerecse és környéke flórájához. – *Kitaibelia* 3: 281–286.
- MATUS G. (1993): Néhány új florisztikai adat a Gerecséből. – *Botanikai Közlemények* 80: 41–45.
- MÉSZÁROS A. & SIMON P. (2009): Adatok Veszprém megye flórájához I. – *Kitaibelia* 14: 69–85.
- MOLNÁR V. A., MOLNÁR A., VIDÉKI R. & PFEIFFER N. (2000): Néhány adat Magyarország flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* 5: 297–303.
- MOLNÁR V. A. (2003): *Növényritkaságok a Kárpát-medencében.* – DE TTK Növénytani Tanszék & WinterFair Kft., Debrecen & Szeged, 232 pp.
- NÉMETH F. (1979): Neue floristische Angaben über Ungarn. – *Studia Botanica Hungarica* 13: 75–77.
- RANĐELOVIĆ D., GAJIĆ G., MUTIĆ J., PAVLOVIĆ P., MIHALOVIĆ N. & JOVANOVIĆ S. (2016): Ecological potential of *Epilobium dodonaei* Vill. for restoration of metalliferous mine wastes. – *Ecological Engineering* 95: 800–810.
- REHKLAW W. (2003): *Myricaria germanica* (L.) Desv. 1825. – In: SCHUTT P., WEISGERBER H., SCHUCK H.J., LANG U.M. & ROLOFF A. (Hrsg.), *Enzyklopädie der Holzgewächse. Handbuch und Atlas der Dendrologie.* ECOMED Verlagsgesellschaft, Landsberg, Band III/2/34., pp. 1–6.
- STÖCKLIN J. (1992): Differences in the location of subcotyledonary buds among *Epilobium angustifolium* L., *E. dodonaei* Vill. and *E. fleischeri* Hochst. (Onagraceae) and effects on architecture and population structure. – *Botanical Journal of the Linnean Society* 108: 35–47.
- STÖCKLIN J. & FAVRE P. (1994): Effects of plant size and morphological constraints on variation in reproductive components in two related species of *Epilobium*. – *Journal of Ecology* 82: 735–746.
- TAKÁCS A., SCHMOTZER A. & SÜLYÖK J. (2013): Florisztikai adatok a Sajó–Hernád-sík területéről. – *Kitaibelia* 18: 73–88.
- VIRÓK V., FARKAS R., SZMORAD F. & BOLDOGHNÉ SZÜTS F. (2004): Florisztikai adatok Borsod-Abaúj-Zemplén-megye északi részéről. – *Kitaibelia* 9: 143–150.
- VIRÓK V., FARKAS R., GULYÁS G. & SRAMKÓ G. (2011): Florisztikai adatok Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi részéről III. – *Kitaibelia* 15[2010]: 73–84.
- VOJTKÓ A. (2008): Florisztikai adatok Észak-Magyarországról. – *Kitaibelia* 13: 55–61.

Beérkezett / received: 2016. 12. 28. • Elfogadva / accepted: 2017. 02. 10.